

Національний банк України: історія в архітектурі

Печерський район вражає неймовірним скупченням прекрасних архітектурних пам'яток, споглядати на які – бальзам для душі. Однією із таких є будівля Національного банку України.

Пропонуємо разом з нами переглянути сторінки історії розвитку і становлення центрального банку нашої держави, що розташований у Печерському районі столиці!

Зародження банківської справи на українських землях

Історія Національного банку починає свій відлік із XIX сторіччя, коли українські землі входили до складу царської росії. Перше приміщення Київської контори Держбанку російської імперії знаходилося на Подолі, де у той час бився пульс місцевого бізнесу. У другій половині XIX століття Київську контору перенесли на вулицю Інститутську, яка на той час уважалася фінансовим центром Києва, для чого придбали двоповерховий будинок у стилі ампір, що належав місцевому дворянству. Проте салони та танцювальні зали, де відбувалися бали і пишні святкування, не надто пасували банківській установі. До того ж рік за роком фінансові операції банку зростали і стало очевидним, що приміщення потребує розширення. Врешті було вирішено спорудити новий сучасний будинок.

Восени 1902 року було закладено фундамент нинішньої будівлі Національного банку України. У конкурсі на кращий проект майбутнього банку переміг архітектор Олександр Кобелев, який зміг найкраще спланувати розташування службових приміщень, зважаючи на можливу кількість службовців і необхідних операцій, які мали відбуватися швидко та зручно для всіх учасників. Реалізацію проекту доручили найкращим майстрам будівельної справи. Зокрема, фасадну частину споруди оформив архітектор Олександр Вербицький. Художнє оздоблення приміщень банку – заслуга італійського скульптора Еліо Саля та його брата – художника Еудженіо. 1 серпня 1905 року Київська контора Держбанку російської імперії перенесла свої операції до нового будинку. Будівля банку стала архітектурною перлиною міста Києва.

Початок будівництва

Засідання Будівельної Комісії

Освячення будівлі 22 лютого 1906 року

Вражаючий фасад та інтер'єри

У дивовижному дизайні споруди поєднується північноіталійська готика та раннє флорентійське Відродження. Основний матеріал будівництва – цегла. Фасад оздоблений штучним камінням, яке імітує граніт та рожевий піщаник. Композиційним центром головного фасаду є ошатний портал, що включає колонаду перед входом і балкон. Окрасою фасаду є кручені мармурові колони і декоративні вежі по кутах будівлі, які підтримують скульптури величезних грифонів – крилатих левів, що в античній міфології вважались охоронцями золотих копалень.

На фасаді розміщено чотири герби різних сфер діяльності, що потребують банківського кредиту: жезл Меркурія кадуцей символізує торгівлю; зубчасте колесо, циркуль і рейшини – промисловість; ланцюг і снопи колосків – сільське господарство; якір, колесо і крила – транспорт.

Операційна зала (сучасний вигляд)

Зображення архістратига Михаїла на стелі

Операційна зала початку XX століття

Банк перебуває під символічною охороною архістратига Михаїла, який у римській кірасі-мускулаті височіє на стелі операційної зали з вогняним мечем і щитом у руці. Це третє

зображення покровителя Києва за час існування будівлі. Перше було демонтоване більшовицькою владою у 1934 році.

Операційна зала банку щедро прикрашена скульптурами античних богів: Гермес допомагає в отриманні прибутку й торгівлі; Деметра опікується землеробством і родючістю; Афіна Паллада наділяє мудрістю; Гефест допомагає у рутинному повсякденні вдосконалювати майстерність і професіоналізм.

Італійський скульптор Еліо Саля використав для виготовлення ліпних прикрас цемент - новітній на той час будівельний матеріал.

Передові технології

На той час будівля стала вершиною технічної досконалості. Банк був оснащений центральним паровим опаленням, електричним освітленням, а також першою в Європі системою протипожежної безпеки. Вражає складна система вентиляції, яка коштувала дев'яту частину загального бюджету архітектурного проекту.

Вентиляційна система могла ароматизувати повітря, яке до вентиляції потрапляло з розарію, спеціально посадженого у внутрішньому дворі банку. Щоранку вмикалися спеціальні повітрязабірники і на всі поверхи робочих приміщень подавався квітковий аромат троянд. У 1934 році розкішний розарій було демонтовано.

Історичні перипетії

У часи національно-визвольних змагань 1917-1921 років в Україні створювалася незалежна банківська система. 22 грудня 1917 року Центральна Рада ухвалила закон про перетворення Київської контори Держбанку Росії на Український державний банк, а його першим директором став Михайло Кривецький.

Саме він підписав першу банкноту самостійної Української держави - державний кредитовий білет вартістю 100 карбованців, який було надруковано в типографії Василя Кульженка та введено в обіг у січні 1918 року.

Наприкінці січня 1918 року більшовики окупували Київ. У всіх містах вони зламали сейфи українських банків та їхніх відділень, конфіскували золото у злитках і монетах. З березня 1918 року Державний банк очолив член Київської громади Володимир Ігнатович. За часів Гетьманату Держбанк спільно з Міністерством фінансів проводив активну роботу щодо формування в Україні власної національної фінансової системи.

На початку 1919 року значна територія країни, включно з Києвом, була захоплена більшовиками. У вирі революційних подій останньому директору Костянтину Клепачівському довелося організовувати евакуацію Державного банку за межі УНР – до польського міста Ченстохова.

У 1934 році Київ повернув собі статус столиці. Того ж року Олександром Кобелєвим і його учнем Валеріаном Риковим було реалізовано ризикований, але надзвичайно успішний проект з надбудови двох додаткових поверхів будівлі. Складність реконструкції вражає: під час перебудови дах не знімали, а розрізали автогеном на сім частин і поступово піднімали за допомогою домкратів. Одночасно надбудовували третій і четвертий поверхи. Після того, як кладку стін було завершено, частини даху встановили на чавунних подушках і знову зварили.

Фото будівлі банку після перебудови 1934 року

Будівля після реконструкції у 1934 році

Валеріан Риків

Під час Другої світової війни будівля могла бути знищена. У вересні 1941 року її замінували червоноармійці перед відступом. Потужні вибухи тоді зруйнували майже весь Хрещатик та частину Інститутської вулиці. Проте споруду центрального банку розмінували німецькі сапери. У повоєнний період у будівлі розміщувалася Республіканська контора Державного банку СРСР, згодом перейменована на Український республіканський банк. Республіканська контора мала ознаки центрального банку і діяла до створення Національного банку України.

Незалежна Україна

У 1991 році зі здобуттям незалежності відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», ухваленого Верховною Радою 20 березня 1991 року, розпочав свою роботу і Національний банк України. У цей період знову постала потреба в реконструкції приміщення Національного банку: першу будівлю банку розширили, їй повернули портик із колонами, наблизивши фасад до первісного вигляду.

Сьогодні в Києві важко знайти будівлю, яка б за столітню історію жодного разу не змінила свого призначення. До таких споруд належить головна будівля Національного банку України, яка з моменту свого заснування ні разу не змінювала свого призначення. Долю цієї будівлі справедливо можна вважати щасливою: переживши чимало воєн, революцій та інших суспільних потрясінь, ця перлина архітектури України дивує нові покоління своєю урочистістю та довершеністю, як і далекого 1905-го року свого народження.

Матеріал підготовано за інформацією Музею грошей Національного банку України